

Din ce (mai) trăiesc bibliotecile?

de Vasile Docea

Costurile schimbării

În ultimele două decenii, în lumea întreagă, prin urmare și la noi, bibliotecile trec printr-o schimbare profundă. E un fapt ce nu mai trebuie dovedit, despre el s-a scris deja enorm. Deși nu toate aspectele schimbării sunt vizibile pentru cei din afara sistemului, un lucru se poate vedea cu ochiul liber: trecerea de la informația pe suport tradițional, în principal pe hârtie, la cea în format digital. Cartea este înlocuită, treptat, de computerul conectat la Internet. Ceea ce atrage mutații în toate celelalte sectoare ale bibliotecii, de la un nou sistem de gestionare a datelor și o nouă formă a relației cu publicul cititor, până la noi formule de management.

Că orice schimbare, cea din bibliotecă costă. Și nu puțin. Cine suportă costurile enorme ale transformării? Cine plătește întreaga serie de computere și softuri necesare gestionării și accesării informației digitale? Cine suportă costurile înnoirii periodice a echipamentelor, care se învechesc în ritm accelerat? Dar costurile recalificării și perfecționării personalului? Cine plătește sumele uriașe necesare achiziționării accesului la publicațiile electronice? Toate aceste probleme au devenit acute în ultimii cinci ani, de când lumea întreaga se confruntă cu criza economico-financiară.

Soluții

Așa cum trecerea la era digitală nu a fost un proces programat, ci un fenomen care, cu toată complexitatea lui, s-a declanșat și s-a desfășurat oarecum de la sine, tot așa informatizarea bibliotecilor a fost mai degrabă un efect al aceluși fenomen. Transformarea bibliotecilor nu a fost efectul unei strategii pe termen lung, ci urmarea unor măsuri punctuale de adaptare. Soluțiile nu au lipsit, dar ele nu au fost integrate de la început într-un mare proiect, coerent și de durată.

În România, formele de intervenție a statului în susținerea bibliotecilor s-au modificat. În privința finanțării achiziției de documente are loc o tendință de scădere a alocațiilor bugetare directe către biblioteci în scopul cumpărării de cărți și reviste. În paralel, însă, are loc o creștere a alocațiilor bugetare pentru achiziția accesului la platforme de informații în format electronic, în special la jurnale academice online. Această alocare, însă, nu se mai face direct către biblioteci, ci către un consorțiu format din majoritatea universităților, institutelor de cercetare și bibliotecilor universitare din țară. Acest consorțiu, denumit *ANELIS Plus*, care contribuie la rîndul său financiar, susținând 20% din

costurile abonamentelor, distribuie membrilor accesul la publicațiile electronice. Principalul beneficiar al acestui sistem de finanțare este mediul academic, nu și bibliotecile publice. Acestea din urmă vor trebui să caute alte soluții.

Altă soluție vine dinspre tendința creșterii numărului de publicații electronice gratuite (*free access*). Ea se manifestă în special în Uniunea Europeană. Procesul este, însă, lent, deoarece presupune modificarea întregului sistem de finanțare a cercetării. Apariția și distribuția unor publicații gratuite nu înseamnă nicidecum dispariția costurilor de editare și întreținere ale acelor publicații. În acest caz, finanțarea publicațiilor respective nu se mai face prin vânzarea produsului, ci prin subvenționarea cercetărilor ale căror rezultate le publică. Altfel spus, nu mai plătește cititorul, ci autorul. Soluțiile practice, în acest caz, așteaptă încă să fie identificate.

Granturile: de la finanțare alternativă la soluție majoră

Dar existența bibliotecilor nu înseamnă doar achiziția de documente. Ea presupune acoperirea cheltuielilor de personal, investiții în întreținere și infrastructură și multe altele. Mai presupune apoi cheltuieli suplimentare pentru transpunerea documentelor din formatul tradițional în format digital. Diminuarea alocațiilor bugetare pentru toate aceste capitole obligă bibliotecile să intre pe „piața” concurențială a granturilor. Adică a finanțărilor obținute prin competiție, unde, în principiu, câștigă cei mai performanți. Participarea la competiții pentru câștigarea de proiecte finanțate din fonduri naționale sau europene a fost practică și înainte, ca o formă de finanțare alternativă. Între timp, ea a devenit pentru biblioteci o soluție majoră.

